

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

ФОРМАЛІЗАЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ В ОБЛІКОВІЙ ПОЛІТИЦІ ПІДПРИЄМСТВА

Топоркова Олена Анатоліївна

к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування

Дніпровського національного університету залізничного транспорту

імені академіка В. Лазаряна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0956-3638>

Шило Лілія Анатоліївна

к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування

Дніпровського національного університету залізничного транспорту

імені академіка В. Лазаряна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3235-1377>

Організація системи бухгалтерського обліку суб'єкта господарювання передбачає впорядкування технічного, методологічного та організаційного напрямів. Різноманітність типів технологічних процесів, видів діяльності, асортименту продукції виробничих підприємств та об'єктів і методів обліку виробничих витрат зумовлює багатоваріантність облікових рішень. Отже, питання формалізації підходів до формування собівартості продукції в обліковій політиці підприємства є дуже актуальним.

Облікова політика є обов'язковим елементом розгляду під час здійснення контрольних заходів, як незалежних, так і з боку контролюючих органів. Цей документ має містити обґрунтування підходів до визначення собівартості,

оскільки, класично, процес калькулювання базується на застосуванні певних управлінських суджень.

Розробка облікової політики – процес творчий і уніфікованої схеми її побудови не існує. Щодо відображення складу витрат, то можна сказати, що існує кілька підходів [1]:

- мінімалістичний – зазначаються лише базові питання (загальний перелік прямих і загальновиробничих витрат та база розподілу останніх);
- максимальний підхід – структурована деталізація переліку витрат, процедур документування, зазначення рівнів нормальної потужності, нормативів браку тощо;
- комбінований – в обліковій політиці зазначені лише основні питання, а детальний опис наводиться в додаткових інструкціях та наказах.

Загальними моментами стосовно витрат, які мають знайти відображення в обліковій політиці підприємства є норми положення (стандарту) бухгалтерського обліку (П(С)БО) 16 «Витрати», а саме – загальний порядок формування собівартості продукції. Тобто, підприємство має самостійно визначитися з переліком і складом змінних і постійних загальновиробничих витрат та базою їх розподілу, а також з переліком і складом статей калькулювання виробничої собівартості продукції.

Оскільки до виробничої собівартості включаються прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати та змінні загальновиробничі і постійні розподілені загальновиробничі витрати [2], то при формуванні облікової політики варто враховувати норми інших П(С)БО, якими передбачений вибір з дозволених альтернатив.

Обов'язковими складовими облікової політики є: метод оцінки запасів, метод нарахування амортизації, облік транспортно-заготівельних витрат, порядок створення резерву покриття майбутніх витрат та розподілу загальновиробничих витрат.

Спираючись на [3, с. 16], коло питань, які формують облікову політику підприємства обмежене кількома нормами П(С)БО. У сфері її інтересів не знаходяться, наприклад, такі питання, як альтернативні варіанти калькулювання собівартості продукції різними методами (визначенням повної собівартості, собівартості за прямими витратами методом директ-костингу, розподілу і списання непрямих витрат), доцільності чи недоцільності впровадження тих або інших варіантів управлінського обліку та контролінгу, використання в обліку маржинальних і різного роду умовних розрахункових цін тощо [3]. Наведені питання є вельми складними і вимагають застосування управлінських суджень.

На нашу думку, частина витрат суб'єкта господарювання носить суб'єктивний характер, тому для упередження зауважень з боку контролюючих органів, варто прописувати додаткові інструкції та накази, де відобразити ухвалені управлінські рішення щодо таких витрат (особливо це стосується браку та розподілу заготовельних витрат).

Дані про витрати використовуються для розробки стратегії, що спрямована на створення та реалізацію стійкої конкурентної переваги.

Облік витрат пов'язаний з детальним моніторингом конкретних показників роботи підприємства, що, в свою чергу, вимагає дотримання відповідності системи обліку витрат функціонуючій виробничій системі.

Вивчення існуючих теоретичних та практичних підходів до систем обліку витрат дозволяє виокремити три основні взаємопов'язані елементи: облік витрат на виробництво, облік виходу готової продукції, калькулювання собівартості продукції. Облік витрат на виробництво повинен відображувати певний взаємозв'язок способів та прийомів узагальнення витрат за складом, змістом, призначенням, місцями виникнення та центрами відповідальності, за видами продукції (видами економічної діяльності), а також способів контролю за використанням виробничих ресурсів у зіставленні з діючими нормативами та запланованою ефективністю.

З точки зору витрат підходи до формування облікової політики мають максимально враховувати технологічну специфіку галузі (підприємства). Також облікова політика і є інформаційним підґрунтям для побудови цінової політики та процедур бюджетування, що для виробничого підприємства є вельми важливим моментом. Своєчасний, достовірний і повний облік всіх складових виробничої собівартості дозволяє ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення, ефективно управляти витратами і забезпечувати економію матеріальних, трудових, енергетичних і фінансових ресурсів суб'єкта господарювання.

Підприємства зі складним технологічним циклом використовують групування витрат за економічними елементами і за статтями калькуляції. Групування витрат за економічними елементами дозволяє безпосередньо пов'язати план за собівартістю з фінансовим планом, зробити прогноз податкових витрат. Також узагальнення витрат за певними видами діяльності, статтями і елементами є базою для розрахунку суми оборотних коштів суб'єкта господарювання, а також є основою для складання його бізнес-планів. Групування витрат за статтями калькуляції розкриває цільове призначення витрат і пов'язує їх з технологічним процесом, дозволяє визначити під впливом яких чинників сформувався даний рівень собівартості і в яких напрямках необхідно вести роботу щодо його оптимізації.

Отже, головною метою облікової політики, як розпорядчого документа є узгодження її положень із судженнями управлінського персоналу та фактичним порядком формування собівартості виготовленої продукції.

Список використаних джерел

1. Податкові акценти на собівартості в обліковій політиці. URL: <https://home.kpmg/ua/uk/blogs/home/posts/2020/06/podatkovyi-aktsenty.html>
2. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»»: Наказ Міністерства фінансів України від 31 листопада 1999 р. № 318 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>
3. Аверкин Я. Ф. Проблемні аспекти управлінського обліку витрат операційної діяльності. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. №3(93). С. 15-22.